

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งจากการเพิ่มขึ้นของมนุษย์ทำให้ความต้องการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติยังมีเท่าเดิม (ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์. 2548 : 3-4) ได้กล่าวต่อนึ่งว่า ผลสืบเนื่องทางนิเวศวิทยา การเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศ ความเสื่อมโทรมของดิน การที่ป่าไม้ถูกทำลาย การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการเพิ่มขึ้นของมลภาวะทางอากาศ น้ำ ดิน ปัญหาล้างแควล้อมที่เกิดขึ้นเกิดจากคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ขาดความสมดุล โดยเหตุที่มนุษย์เป็นตัวการสำคัญ ส่งผลกระทบให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนมากยิ่งขึ้น จากการใช้ทรัพยากรที่ไม่ชาญฉลาด ขาดความรู้ ทักษะ จริยธรรม ที่จะจัดการกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งที่บ่งบอกว่าคนในประเทศมีคุณภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับการศึกษา การศึกษาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งสติปัญญา เจตคติ ค่านิยม ทักษะและพฤติกรรม ดังนั้นเพื่อให้ประชากร โดยเฉพาะเยาวชนที่จะเติบโตไปในภายหน้า ได้ตระหนักเห็นความสำคัญและรู้คุณค่าก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ได้อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องปลูกฝังให้เรียนรู้ เรื่องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิด ทศนคติและค่านิยม ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง (ระพี สาคริก. 2545 : 9)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545 : 5 - 7) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ โดยกำหนดจุดหมายเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อ 5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 5)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 32) และจากการดำเนินการติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา พบปัญหาที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนาและสานต่อ สรุปว่าด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน/สถานศึกษา พบว่า มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ประเมินของ สมศ. จากการประเมินรอบแรก ถึงร้อยละ 65 จากสถานศึกษาที่มีกว่าสามหมื่นแห่งทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทของภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผู้เรียน พบว่าสัมฤทธิ์ผลในวิชาหลัก ได้แก่ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : 5)

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าเรือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2554 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 47.07 (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2554 : 23) จากผลการประเมินดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัญหาหนึ่งที่ทำให้ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานก็คือ การขาดแคลนสื่อและเทคนิคการเรียนรู้ที่สามารถจูงใจเพื่อให้นักเรียนสนใจในเนื้อหา ดังนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีความทันสมัย มีรูปแบบการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย แสวงหาสื่อและและเทคนิคการสอนที่สามารถจูงใจให้นักเรียนสนใจในเนื้อหาการเรียนได้ วิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสนใจ เกิดการเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจ ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ คือ การใช้บทเรียนสำเร็จรูป

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางและเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตนเอง พบว่าวิธีการที่จะพัฒนาการเรียนรู้ให้ได้ผล การใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ถึงวิธีการแสวงหาความรู้ใหม่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีใช้กระบวนการแก้ปัญหา พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะสื่อสารได้ เพราะในการเรียน โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เองตามความ

ต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล และในการเรียนผู้เรียนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของ บทเรียนอย่างเคร่งครัด และด้วยความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องการเน้นให้เกิดกับผู้เรียน ทุกคน (วิษณุ ทุมมี. 2544 : 104) ข้อดีของบทเรียนสำเร็จรูปส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้ทีละน้อยและทราบผลการเรียนรู้ของตนเองทุกขั้นตอน ผู้เรียนสามารถศึกษา บทเรียนเวลาใดก็ได้ตามความพอใจ สามารถแก้ปัญหาความเข้าใจผิดของตนเองได้จากการดูคำตอบ ในบทเรียน มีผลงานวิจัยและผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบทเรียนสำเร็จรูปไว้หลายลักษณะ เช่น บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง บทเรียนสำเร็จรูปประกอบภาพการ์ตูน บทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (ทิตินา เขมมณี. 2544 : 104) จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่า บทเรียนสำเร็จรูปเป็น นวัตกรรมทางการศึกษาอีกชนิดหนึ่ง ที่สามารถแก้ปัญหาคำเรียนการสอนที่ยึดตนเองเป็น ศูนย์กลางของครูปัญหาการเรียนรู้อ่อนของผู้เรียน กับกิจกรรมการเรียนแบบบรรยาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้บทเรียนสำเร็จรูป เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เพื่อช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยบทเรียน สำเร็จรูป เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. ได้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนรู้จากบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านท่าเรือ จำนวน 13 คน โรงเรียนบ้านท่าม่วง จำนวน 40 คน โรงเรียนบ้านโนนยาง จำนวน 27 คน โรงเรียนบ้านโนนธาตุ จำนวน 9 คน โรงเรียนบ้านลำโรงพิมาน จำนวน 7 คน รวมจำนวน 5 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 96 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าเรือ อำเภอสตึก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 13 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดให้ห้องเรียน เป็นหน่วยการสุ่ม

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

2.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากเรียน โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.2.3 คำนีประสิทธิภาพของการเรียนบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยที่ 5 ภูมิศาสตร์ เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ดำเนินการวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวมเวลา 16 ชั่วโมง ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **บทเรียนสำเร็จรูป** หมายถึง สื่อการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ และนำไปศึกษาด้วยตนเองได้ตามความสามารถ มีการนำเสนอเนื้อหาตามลำดับความยากง่ายในรูปแบบของกรอบ โดยแต่ละกรอบประกอบด้วยเนื้อหาและแบบฝึกหัด นักเรียนสามารถตรวจสอบ คำตอบได้จากเฉลยที่อยู่ถัดไป นักเรียนสามารถประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้ทันที เป็นการเสริมแรงระหว่างการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้บทเรียนมากขึ้น

2. **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน** หมายถึง คะแนนของนักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเรียนจากบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. **ดัชนีประสิทธิผล** หมายถึง ความก้าวหน้าของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. **ประสิทธิภาพ** หมายถึง ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย ของนักเรียนที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมและทำแบบฝึกกิจกรรมระหว่างเรียน

80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

5. **แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์** หมายถึง เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

6. **แผนการจัดการเรียนรู้** หมายถึง เอกสารที่สร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 แผน

7. **ความพึงพอใจ** หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือความชอบของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

8. **นักเรียน** หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 13 คน โรงเรียนบ้านท่าเรือภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 อำเภอสตึก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4